

GRIJZE BIJEN

ANDREJ
KOERKOV

GRIJZE
BIJEN

Uit het Russisch vertaald door Arie van der Ent

2022 Prometheus Amsterdam

Oorspronkelijke titel *Серые пчелы*

© 2018 Andrej Koerkov

© 2022 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en Arie van der Ent

Omslagontwerp Bart van den Tooren

Foto auteur Pako Mera/Opale/Bridgeman Images

Zetwerk Mat-Zet bv, Huizen

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 5174 4

Woord vooraf

Zeven jaar geleden, in 2013, eindigde Vladimir Poetins mislukte poging om Oekraïne af te scheiden van Europa en in zijn ‘familie van broedervolkeren’ op te nemen – in een hernieuwd tot leven gebrachte versie van de Sovjet-Unie dus – in een revolutie. Als gevolg van de volksopstand die de naam Euromajdan kreeg, zagen de pro-Russische politieke elites van het land, onder leiding van Viktor Janoekovitsj, de toenmalige president, zich genoodzaakt van Kyiv naar Moskou te vluchten. In 2014, toen de macht in handen van pro-Europese krachten was gekomen, wist Rusland het Oekraïense schiereiland de Krim in te pikken en agenten, vrijwilligers en activisten naar Donetsk, Loehansk, Charkiv, Odesa en andere steden in het oosten en zuiden van het land te sturen om anti-Kyivrevoltes aan te wakkeren. Zo begon de oorlog waar Rusland maar geen eind aan wil maken en die het regelmatig blijft voorzien van militair personeel en duizenden tonnen wapens en munitie. Poetins oogmerk is simpel: een Oekraïne met een permanente oorlog in het oosten zal nooit een welkom krijgen van Europa en de rest van de wereld.

En inderdaad, de wereld is Oekraïne en zijn oorlog goeddeels vergeten, zoals het ‘stille’, vastgelopen conflicten pleegt te vergeten. De frontlijn tussen Oekraïense troepen en pro-Russische separatisten in de zelfverklaarde ‘volksrepublieken’ Donetsk en Loehansk in het oosten is zo’n 450 kilometer lang. En de ‘grijze zone’ tussen deze twee kampen heeft dezelfde lengte, terwijl de breedte ervan varieert van een paar honderd meter tot een paar kilometer, afhankelijk van de intensiteit van de vijandelijkheden en van het landschap ter plekke. De meeste inwoners zijn helemaal aan het begin van het conflict vertrokken, met achterlating van flat of huis, boomgaard of boerenbedrijf. Sommigen vluchtten naar Rusland, anderen verhuisden naar het rustige deel van Oekraïne, weer anderen sloten zich bij de separatisten aan. Maar hier en daar weigerde een klein aantal koppige bewoners van hun plek te komen. Ze bleven zitten waar ze zaten, midden in een oor-

log, luisterend naar de fluittoon van overvliegende projectielen en af en toe granaatscherven uit hun tuin ruimend. Sommige van deze volhouders hebben inmiddels de dood gevonden, maar anderen hebben standgehouden in deze nieuwe vreemde, woeste werkelijkheid, in dorpen die eens dichtbevolkt waren maar nu verder uitgestorven zijn, waar alle winkels, postkantoren en politiebureaus gesloten zijn. Niemand weet precies hoeveel mensen er nog in de grijze zone verblijven, midden in de oorlog. Het enige bezoek dat ze krijgen is dat van Oekraïense soldaten en militante separatisten, die ofwel op zoek zijn naar de vijand of gewoon nieuwsgierig zijn – om te zien of er nog iemand over is. En de achtergeblevenen, die vooral het vege lijf willen redden, treden beide partijen met verregaande diplomatie en nederige vriendelijkheid tegemoet.

Sinds de winter van 2015, minder dan een jaar na Ruslands annexatie van de Krim en het begin van het conflict, heb ik drie reizen door de Donbas gemaakt, de oostelijke streek waar Donetsk, Loehansk en de grijze zone toe behoren. Daar was ik er getuige van hoe de angst van de bevolking voor oorlog en mogelijke dood van lieverlee overging in apathie. Ik zag hoe de oorlog ‘normaal’ werd, zag hoe mensen die probeerden te negeren, ermee probeerden te leren leven, als met een opvliegende, drinkende buurman. Het maakte allemaal zo’n diepe indruk dat ik er een roman over besloot te schrijven. Die zou zich niet concentreren op militaire operaties en heldhaftige soldaten, maar op doodgewone mensen die de oorlog niet hun huis uit had weten te krijgen.

Deze mensen hebben bepaalde dingen gemeen. Ze doen hun best om onopvallend te blijven, bijna gezichtloos te zijn, deels om onopgemerkt te blijven voor de oorlog. Maar ze zijn altijd zo geweest in de Donbas, een landstreek van kolenmijnen en metaalbedrijven. In de Sovjettijd waren deze mensen er trots op om een onopvallend deel te zijn van het ‘grote industriële geheel’. De Russen hadden er zelfs een speciale aanduiding voor – ‘Donbasmensen’, alsof ze de kinderen waren van mijnen en steenbergen, zonder etnische wortels.

De hoofdpersoon van mijn boek – Sergejtsj, een jong gepensioneerd invalide en toegewijde bijenhouder – is een van deze ‘Donbasmensen’. Het noodlot voert hem uiteindelijk naar de Krim, waar hij zijn bijen een fijne vakantie hoopt te bezorgen. Sergejtsj’ verblijf in het zuiden wordt echter een en al narigheid. Hoe hij ook zijn best doet, Sergejtsj kan niet helemaal neutraal blijven als hij de voortdurende onderdrukking van de Krim-Tataren door de nieuwe machthebbers gadeslaat. Zijn sympathie voor deze moslims wekt de argwaan van de Russische veiligheidsdienst – de beruchte FSB – en brengen, nog alarmerender, zijn geliefde bijen in gevaar.

Met mijn gezin was ik in januari 2014 voor het laatst op de Krim. Al vóór de Russische annexatie wapperde in Sebastopol overal de Russische vlag. De tweede helft van deze roman is op een bepaalde manier mijn persoonlijke afscheid van een Krim zoals die misschien nooit meer zal bestaan.

Zoals ik ook niet weet wanneer ik naar het oosten van Oekraïne zal terugkeren, of wanneer er een eind komt aan dit conflict. Maar ik hoop van ganser harte dat de oorlog de bewoners van de grijze zone met rust laat – dat hij verdwijnt, en dat de honing, gemaakt door de bijen van de Donbas, zijn bittere kruitsmaak verliest.

Andrej Koerkov,
Kyiv, 2020

1

Om drie uur 's nachts werd Sergej Sergejitsj wakker van de kou. De potkachel die hij eigenhandig naar een tekening in het blad *Buitenleven* in elkaar had geknutseld, met zijn glazen deurtje en twee komfoorringen om op te koken, gaf geen warmte meer.

De blikken kisten ernaast waren leeg. Hij liet in het donker zijn hand in de dichtstbijzijnde zakken en zijn vingers stootten op het kolengruis.

‘Toe maar!’ bromde hij slaperig. Hij deed zijn broek aan, stak zijn blote voeten in zijn van een paar afgesneden viltlaarzen gemaakte sloffen, schoot zijn leren jack aan, pakte een van de emmers en liep het erf op.

Bij de hoop kolen achter de schuur bleef hij staan. Zijn ogen vonden de schop – buiten was het veel lichter dan binnen. De kleine kooltjes kletterden tegen de bodem van de emmer. Toen die met een eerste laag was bedekt, verdween ook het galmende geluid en was het alsof ze verder geluidloos neervielen.

In de verte klonk een kanonschot. En een halve minuut later weer een, maar dat leek van een andere kant te komen.

‘Moeten die sukkel dan niet slapen? Of willen ze zo een beetje warm worden?’ foeterde Sergejitsj vol ongenoegen.

Hij keerde terug naar het duister van zijn huis. Stak een kaars aan. De aangename, warme en honingzoete geur sloeg tegen zijn neus. Hij hoorde het zachte, vertrouwde en rustgevende tikken van de wekker op de smalle houten vensterbank.

Er was nog wat warmte in de kachel achtergebleven, maar toch had hij de uit de vrieskou gekomen kolen zonder houtspaanders en papier niet aan gekregen. Pas toen de lange, diepbloauwe tongen tegen het beroete glas dansten, liep de heer des huizes nogmaals het erf op. Het verre, binnen vrijwel onhoorbare kanongebulder kwam van de oostkant. Maar hier, dichterbij, was een ander geluid dat Sergejitsj' aandacht trok en hem de oren deed spitsen: er reed een auto over de naastgelegen straat. Eenmaal voorbij bleef

hij staan. Het dorp had maar twee straten: de Leninstraat en de Sjevtsjenkostraat, verbonden door de Mitsjoerindwarsstraat. Zelf woonde hij aan de Leninstraat, in zijn eentje, zonder daar trots op te zijn. Die auto reed dus over de Sjevtsjenkostraat. Daar was ook maar één bewoner over – Pasjka Chmelenko*, eenzelfde jong gepensioneerde, een jaargenoot haast, een jeugdvijand vanaf de eerste klas van de dorpsschool. Zijn moestuin gaf op Horlivka uit, hij woonde dus één straat dichterbij Donetsk dan Sergejitsj. Sergejitsj' moestuin keek de andere kant op, naar Slovjansk. Zijn moestuin liep glooiend af naar het bouwland dat eerst naar beneden liep en vervolgens weer omhoog, naar Zjdanivka. Zjdanivka zelf was vanuit de moestuin niet te zien, het leek zich achter een bult te verstoppen. Maar het Oekraïense leger, dat zich daarop met kazematten en loopgraven had verschanst, liet zich van tijd tot tijd wel horen. En als het niet te horen was, wist Sergejitsj evengoed wel dat het daar, links van het bosperceel waar vroeger de tractoren en de vrachtwagens over de aarden weg langs hadden gereden, in zijn kazematten en loopgraven zat. Al drie jaar zat het daar. Net als het plaatselijke manvolk dat met de Russische militaire Internationale in zijn kazematten achter Pasjka's Sjevtsjenkostraat thee en wodka dronk, voorbij de moestuinen, voorbij de resten van de oude abrikozenboomgaard die nog uit de Sovjettijd stamde, en voorbij het land dat door de oorlog zonder boeren was achtergelaten, net als het bouwland tussen Sergejitsj' moestuin en Zjdanivka. Wat was het stil nu! Het was al twee weken stil. Ze schoten niet meer op elkaar. Zouden ze er genoeg van hebben? Zouden ze de projectielen en patronen voor de toekomst bewaren? Of zouden ze de twee laatste bewoners van Mala Starohradivka, die zich vaster aan hun huis en bedoening hadden vastgeklampt dan een hond aan zijn geliefde bot, gewoon met rust willen laten? De overige bewoners van Mala Starohradivka hadden meteen bij het begin van de oorlogshandelingen weg gewild. En ze waren ook gegaan. Omdat ze meer

* Paultje Teut.

voor hun leven vreesden dan voor het verlies van hun bezit en uit deze twee angsten voor de sterkste hadden gekozen. Sergejitsj vreesde door de oorlog niet voor zijn leven. De oorlog had hem wel een zeker onbegrip en een plotselinge onverschilligheid voor alles om hem heen bezorgd. Alsof alle gevoelens waren verdwenen, op één na – zijn gevoel van verantwoordelijkheid. Nou ja, het gevoel dat op elk moment van de dag of de nacht zijn onrust kon wekken, gold alleen zijn bijen. Maar nu waren ze aan het overwinteren, de wanden van hun kasten waren dik, boven op de raten en onder de dichte deksels lagen lappen vilt. Vanbuiten, aan de zijkanten, zaten platen ijzer. Ook al stonden de kasten dan in een schuur, zo'n gemene granaat kon van alle kanten aan komen vliegen en dan zouden de scherven eerst door het ijzer heen moeten snijden en daarna misschien niet meer de kracht hebben om de houten wanden van de bijenkasten te doorboren en hun bijendood te zaaien.

2

Rond het middaguur kwam Pasjka bij Sergejitsj langs. De heer des huizes had een tweede emmer kolen in de kachel uitgestort en een ketel water opgezet. Hij dacht in zijn eentje thee te drinken, maar dat zat hem dus niet glad.

Alvorens zijn ongenode gast binnen te laten zette hij een bezem voor de 'noodweerbijl' die tegen de wand stond. Je wist maar nooit, misschien had Pasjka ter verdediging wel een pistool of een kalasnikov! Wie weet? Dan zag hij die bijl op de gang staan en begon hij te grijnzen, zoals hij dat kon, om te laten zien dat hij zijn gespreksgenoot maar een sukkel vond. Terwijl Sergejitsj niets anders had dan een bijl om zich te verdedigen. Meer niet. Voor de nacht legde hij de bijl onder zijn bed en daardoor sliep hij wel eens diep en rustig. Niet altijd natuurlijk. Sergej Sergejitsj deed de deur voor Pasjka open. En hij grinnikte, niet al te vriendelijk, vanwege zijn gedachten die prompt een lading beschuldigingen over

zijn buurman van de Sjevtsjenkostraat uitstortten die wel nooit leken te verjaren. Die gedachten herinnerden hem aan de gemene streken die deze hem had geleverd, hoe hij gekonkeld had, leraren tegen hem had opgezet, hem nooit had laten spieken. Je zou toch zeggen: na veertig jaar had hij dat alles toch wel kunnen vergeven en vergeten! Nou ja, vergeven wel! Maar hoe kon je zoiets vergeven, als ze zeven meisjes in de klas hadden en maar twee jongens – Pasjka en hij. En dus had Sergej in de klas geen vriend gehad, maar enkel een vijand! Ook al klonk ‘vijand’ dan wat te zwaar en te serieus! In het Oekraïens had je daar zo’n mooi woord voor – *vrazjenjatko*. Dat paste beter. Zoiets als ‘pestkopje’, iemand voor wie niemand bang was!

‘Zo, dag Grijze!’ groette Pasjka bij het binnenstappen, ietwat geforceerd. ‘We hadden vannacht stroom!’ liet hij weten, en zijn blik ging naar de bezem, om die te pakken en er de sneeuw mee van zijn hoge schonen te vegen.

Hij pakte de bezem en krulde bij het zien van de bijl zijn lippen.

‘Je liegt!’ zei Sergejitsj hem rustig. ‘Als we stroom hadden gehad, was ik daar wakker van geworden! Ik heb altijd het licht aan, om het niet mis te lopen!’

‘Goeiendag, dan heb je vast diep liggen slapen! Jij wordt van een bomontploffing nog niet wakker als je eenmaal slaapt! Het was ook maar voor een halfuur. Kijk,’ zei hij, en hij liet de heer des huizes zijn mobiele telefoon zien. ‘Ik had zelfs tijd om hem op te laden! Wil je misschien iemand bellen?’

‘Ik heb niemand om te bellen! Kopje thee?’ vroeg Sergejitsj, zonder een blik op de telefoon te werpen.

‘Hoe kom jij aan thee?’

‘Hoe ik daaraan kom?! Van de protestanten!’

‘Maak het nou!’ zei Pasjka verbaasd. ‘Die van mij is allang op!’

Ze gingen aan de kleine tafel zitten. Pasjka met zijn rug naar de kachel. Die gaf warmte, net als de pijp die van de kachel naar het plafond liep.

‘Waarom is hij zo bleek?’ mopperde de gast, na een blik in zijn kopje. En meteen vroeg hij, op vriendelijker toon: ‘Heb je er niks bij te kanen?’

Sergejtsj keek nu boos.

‘Ik krijg ’s nachts geen humanitaire hulp aangeboden!’

‘Ik ook niet.’

‘Wat krijg jij dan wel?’

‘Gewoon, niks!’

Sergejtsj grinnikte. Nipte van zijn thee.

‘Is er dan vannacht ook niemand gekomen?’

‘Heb je iets gezien dan?’

‘Ik ging kolen halen, ja, van de kou.’

‘Dat zijn die van ons dan, van daarginds!’ knikte Pasjka. ‘Verkenning.’

‘En wat hebben ze dan verkend?’

‘Controleren of we geen *oekers* in het dorp hebben!’

‘Dat meen je niet?’ Sergejtsj keek strak in Pasjka’s schichtige oogjes.

Deze stond met de rug tegen de muur en gaf zich gewonnen.

‘Dat lieg ik, ja,’ bekende hij. ‘Een stel jonge jongens. Uit Horlivka, zeiden ze. Ze boden een Audi aan, voor driehonderd *bucks*, zonder papieren.’

‘En, gekocht?’ vroeg Sergejtsj gniffelend.

‘Denk je dat ik debiel ben, of zo?’ Pasjka schudde ontkennend het hoofd. ‘Als ik naar binnen was gelopen om geld te halen, had ik een mes in mijn rug gekregen! Of dacht je dat ik niet wist hoe dat ging?’

‘Waarom zijn ze dan niet naar mij toe gekomen?’

‘Ik zei dat ik de enige was in het dorp. En dat je tegenwoordig niet van de Sjevtsjenko naar de Lenin kon met de auto. Er ligt immers een bomkrater, bij de Mitjkovs. Daar kun je alleen met een tank heen!’

Sergejtsj zweeg even. Hij bleef Pasjka alleen maar aankijken, in zijn gemene tronie, die goed zou passen bij een oude zakkenroller,

herhaaldelijk opgepakt, afgedroogd en veranderd in een nietige fluim. Pasjka, die met zijn negenenveertig jaar wel tien jaar ouder leek dan Sergejtsj zelf. Door de lemen tint van zijn aangezicht, of door zijn geschonden wangen, alsof hij zich zijn leven lang met een bot mes had geschoren en zo zijn huid had verwoest. Hij keek hem aan en dacht dat hij nooit meer een woord met hem had gewisseld als zij hier niet van het hele dorp met hun tweeën waren achtergebleven. Dan hadden ze ieder in hun eigen straat gewoond en hun parallelle levens geleid. Hij, Sergejtsj, in zijn Leninstraat, en Pasjka in zijn Sjevtsjenkostraat. Dan hadden ze tot hun dood geen woord meer tegen elkaar gezegd. Als de oorlog er niet was geweest.

‘Ze hebben allang niet meer geschoten, hier bij ons,’ verzuchtte de gast. ‘Terwijl ze in Hatna eerst alleen maar ’s nachts tekeergingen, maar nu ook al overdag...! En jij...’ vroeg Pasjka, en hij boog zijn hoofd opeens een stukje naar voren. ‘Als die van ons jou iets vragen, doe jij dat dan?’

‘Welke “ons”?’ vroeg Sergejtsj, vol ongenoegen.

‘Nou ja, die van ons, van Donetsk! Doe nu niet of je gek bent!’

‘Die “van mij” zitten in de schuur, verder ken ik helemaal geen “ons”. Jij bent voor mij ook niet echt “van ons”!’

‘Hou toch op met dat gezeur. Ben je soms niet goed uitgeslagen?’ Pasjka krulde opzichtig zijn lippen, om blijk te geven van zijn ongenoegen. ‘Of zijn die bijen van jou doodgevroren en moet ik het daarom bezuren?’

‘Ik zal jou eens laten doodvriezen!’ zei de heer des huizes, en in zijn stem klonk een niet alleen maar grappig bedoeld dreigement door. ‘Als je aan mijn bijen komt...’

‘Nou zeg, ik heb ze hoog zitten, die bijen van jou. Ik maak me juist zorgen!’ haastte Pasjka hem in de rede te vallen, en hij bond in. ‘Ik snap gewoon niet hoe ze de winter doorkomen. Is het dan niet te koud voor ze in die schuur? Ik zou er doodgaan van de kou!’

‘Zolang de schuur heel is, is het er niet koud!’ Sergejtsj sloeg

een mildere toon aan. 'Ik hou het in de gaten! Ik controleer ze elke dag.'

'Hoe slapen ze dan in die kasten?' vroeg Pasjka. 'Net als mensen?'

'Net als mensen, ja! Ieder in zijn eigen bedje.'

'Maar je hebt niet eens verwarming daar! Of heb je die aangelegd?'

'Dat hebben ze niet nodig! Vanbinnen zijn ze zevenendertig graden. Ze houden zichzelf warm.'

Nu het gesprek op het thema bijen kwam, werd de toon gemoeidelijker. Pasjka begreep dat hij op zo'n rustige noot ook wel weer verder kon gaan. Dat ze elkaar zelfs gedag konden zeggen, anders als laatst, toen Sergejitsj hem de deur uit had gescholden.

'Heb jij trouwens nog aan je pensioen gedacht?' vroeg hij bij zijn vertrek.

'Wat valt daarover na te denken?' vroeg Sergejitsj schouderophalend. 'Als de oorlog voorbij is, komt de postbode meteen voor drie jaar gelijk brengen! Dat wordt me wat!'

Pasjka grinnikte, wilde de heer des huizes iets toebijten, maar hield zijn mond.

Voor hij de deur uit liep, ontmoette zijn blik nog eenmaal die van Sergejitsj.

'Hoor eens, kom op, voor hij straks leeg is,' zei hij, en hij hield hem nogmaals het mobieltje voor. 'Bel die Vytalyna van je!'

'Die is niet van mij! Al zes jaar lang niet meer. Nee, laat maar.'

'Je dochter dan?'

'Ga nou maar! Ik zeg je toch, ik heb niemand om te bellen!'

3

'Wat zou dat kunnen zijn?' vroeg Sergejitsj zich hardop af.

Hij stond aan de rand van zijn moestuin, voor het witte veld dat als een brede, zachtglooiende tong naar beneden liep om vervolgens

weer even zacht glooiend omhoog te gaan, naar Zjdanivka. Aan de besneeuwde horizon lagen de versterkingen van het Oekraïense leger verscholen. Sergejitsj kon ze van daaraf niet zien. Te ver weg, en zijn gezichtsvermogen liet ook wel wat te wensen over. Rechts van hem, langs de zachtglooiende helling, liep de dichte, hier en daar wat ‘uitgedunde’ bosstrook van de windhaag dezelfde kant op. Weliswaar begon deze pas omhoog te lopen vanaf de afzink, maar tot aan de bocht naar Zjdanivka stonden de bomen in een strak gelid langs de lage breuklijn, en langs de onverharde weg die nu vredig onder de sneeuw lag, omdat niemand hem sinds de eerste oorlogshandelingen nog bereden had. Maar als je hem voor het voorjaar van 2014 uitreed, kon je helemaal in Svitle komen, en in Kalynivka.

Het waren doorgaans zijn voeten die Sergej Sergejitsj hier aan de rand van zijn moestuin brachten, niet zijn gedachten. Hij zwierf dikwijls over zijn erf rond: dan bekeek hij zijn hele bedoeining. De schuur voor de bijen, de garage met zijn groene ‘viertje’, de berg gasvlamkolen die met de dag verder slonk, maar toch de zekerheid gaf van warmte voor de dag van morgen en overmorgen. Soms droegen zijn benen hem de boomgaard in en bleef hij staan bij de appel- en abrikozenbomen die van kou in slaap waren gevallen. En soms, zij het minder vaak, belandde hij dan opeens helemaal aan de rand van de moestuin, waar de eindeloze sneeuwkorst onder zijn voeten knerpte en afbrak. Waar zijn hoge schoenen nooit diep wegzakten, omdat de winterwind de sneeuw altijd naar beneden, naar het land deed rollen, naar de breuklijn. Dat betekende dat er bovenaan, en in de moestuin van Sergejitsj, maar weinig van over bleef.

En zo werd het weer eens tijd om naar huis te lopen, het was al bijna middag, maar die vlek daar, op het oplopende land naar de Oekraïense loopgraven, naar Zjdanivka, die stelde Sergejitsj voor een raadsel dat hem niet losliet. Toen hij een paar dagen eerder voor het laatst naar de rand van zijn moestuin was gelopen, was er geen smetje op het sneeuw witte veld te zien geweest. Alleen maar sneeuw, waarvan je, als je ernaar bleef kijken, een wit geruis begon

te horen – een stilte die je met haar koude handen bij het hart greep en dat lange tijd niet meer losliet. De stilte hier was natuurlijk van een bijzondere orde. Geluiden waar je aan gewend was geraakt en waar je geen aandacht meer aan schonk werden ook onderdeel van de stilte. Zoals het weerkaatste geluid van ver artillerievuur. Zo ook nu, en Sergejitsj dwong er zich toe zijn oren te spitsen – ergens rechts, op een kilometer of vijftien afstand, werd geschoten, en ergens links ook, zo leek het, als dat tenminste niet alleen maar de echo was.

‘Zou het een mens zijn?’ vroeg Sergejitsj zich al turend opnieuw hardop af.

Heel even leek de lucht doorzichtiger te worden.

Wat zou het anders moeten zijn? dacht hij. Als ik een kijker had, kon ik het zien! En had ik al lekker warm binnen gezeten... Maar misschien heeft Pasjka een kijker?

Nu waren het zijn voeten die achter zijn gedachten aanliepen, naar Pasjka. Hij rondde de bomkrater bij het huis van de Mitjkovs. Verder de Sjevtsjenkostraat uit, over het spoor van de onlangs gepasseerde auto, waar Pasjka inderdaad de waarheid over had kunnen vertellen, maar ook over had kunnen liegen – dat was hem lood om oud ijzer!

‘Heb jij een kijker?’ vroeg hij toen zijn jeugdvijand hem opendeed.

‘Jazeker, maar wat moet jij daarmee?’ Kennelijk had Pasjka eveneens besloten geen gedag te zeggen: waarom overbodige woorden gebruiken?

‘Aan mijn kant ligt er iets op het land. Misschien wel een stofelijk overschot!’

‘Momentje!’ In Pasjka’s ogen gloeide opeens een nieuwsgierig vuur. ‘Even wachten!’

De krater bij het huis van de Mitjkovs lag achter hen.

Al lopend keek Sergejitsj naar de lucht – het was net of het al donker werd, ook al liepen zelfs de kortste winterdagen niet al om halftwee ten einde! Toen wierp hij een blik op de massieve oude

verrekijker die aan een bruin leren riempje op Pasjka's vooruitgestoken, in een leren jas gehulde borst bungelde. Zijn leren borst zou natuurlijk niet zo uitsteken als hij de lapel van zijn schapenkraag niet naar binnen had gevouwen. De kraag zelf stond als een hek om zijn dunne hals en beschermde deze op degelijke wijze tegen de vrieswind.

'Waar dan?' Zodra ze aan de rand van de moestuin stonden, bracht Pasjka de verrekijker naar zijn ogen.

'Je moet daar kijken, recht vooruit, en dan ietsjes naar rechts, tegen de helling op!' Sergejtsj gebaarde met zijn hand. 'Ja-ja-ja,' zei Pasjka. 'Ah! Ik zie het!'

'En wat is het?'

'Het lijkt van een militair. Maar van wie? En waar zijn de strepen? Nee, niet te zien. Hij ligt niet lekker!'

'Laat mij eens kijken!' verzocht Sergejtsj.

Pasjka haalde de verrekijker van zijn nek en reikte hem aan.

'Hou vast, bijenkweker! Misschien heb jij scherpere ogen!'

Wat uit de verte alleen maar donker had geleden, bleek bij nader inzien groen te zijn. De dode lag op zijn rechterzij, met zijn achterhoofd naar Mala Starohradivka, en dus met zijn gezicht naar de Oekraïense loopgraven.

'Wat zie je?' vroeg Pasjka.

'Wat ik zie? Daar ligt iemand. Een dode. Een soldaat. God mag weten van wie! Misschien van de een, misschien van de ander!'

'Duidelijk,' knikte Pasjka, en de beweging die zijn hoofd binnen de hoog opgetrokken schapenkraag maakte, zorgde bij Sergejtsj, die zijn oog inmiddels van het oculair had gehaald, voor een glimlach.

'Waarom lach je?' vroeg Pasjka achterdochtig.

'Omdat je wel een omgekeerde kerkklok lijkt in die kraag van je. Jouw kop is wel heel klein voor zo veel weelde!'

'Ik moet het er maar mee doen,' zei Pasjka kortaf. 'Maar zo'n kleintje is wel moeilijker te raken dan die knots van jou, die mis je nog van geen kilometer!'